

Śląsku był wyraźnie niedoceniany i że w tej dziedzinie możemy spotkać się z niejedną jeszcze niespodzianką.

I jeszcze na zakończenie parę drobnych usterek. Szkoła byczyńska i kluczborska nie były przeznaczone specjalnie do tego, by uczyli się w nich Niemcy języka polskiego. Były to szkoły na polskim terenie i dla polskiej ludności przede wszystkim przeznaczone. Niejasna stylizacja ustępu o kazaniach niemieckich w Brzegu pozwalałaby przypuszczać, że w 1771 wygasły tam polskie kazania, co jak wiadomo nastąpiło znacznie później.

J. Gierowski

Grygier T., Sprawa polska w Prusach Wschodnich w latach 1870 — 1900 w oświetleniu władz pruskich. Przegl. Zach. 1951, nr 3/4, str. 493—544.

Artykuł Grygiera oparty jest na materiałach, zawartych w olsztyńskim Archiwum Państwowym. Głównym źródłem był dla autora obszerny memoriał urzędnika prezydium prowincji pruskiej, Eilsbergera z r. 1903, który często podbudowywał innymi materiałami archiwalnymi i prasą. Wobec sprawozdawczego przeważnie sposobu podejścia do wiadomości, podawanych przez źródła, artykuł zawiera w pierwszym rzędzie długi szereg faktów, dotyczących ruchu polskiego na terenie Mazur i Warmii głównie w latach 80-tych i 90-tych. Ponieważ zaś zagadnienie rozwoju ruchu polskiego było, jak dotąd, w historiografii polskiej traktowane rzeczywiście po macoszemu, artykuł przynosi wiele rzeczy nowych, mimo że nad całością ciąży silnie piętno pochodzenia memoriału od władz pruskich, spod którego autor nie otrząsnął się, być może zresztą celowo. Tu i ówdzie, szczególnie w odniesieniu do spraw ogólnoniemieckich, pojawiają się także potknięcia (np. stwierdzenie, że „konserwatywny blok rządowy wychodził z walki kulturalnej osłabiony“, albo podawanie za autorem memoriału, że szukanie zbliżenia z drobnomieszczańskimi partiami wolnomyślnych było „wyrazem stałego szukania łączności z socjalnymi-demokratami“), gdyż w zagadnieniach tych autor porusza się mniej pewnie niż w sprawach samych Prus Wschodnich. Obok tego bardzo pożądane byłoby przeprowadzenie rozróżnienia pomiędzy samymi Mazurami a Warmią.

Adam Galos

Pajewski J., Konflikt Junkrów z burżuazją w początkach ery imperializmu. Przegl. Zach. 1951, nr 9/10, str. 144—159.

W artykule swoim autor zajął się zagadnieniem traktatów handlowych, zawartych za czasów kanclerstwa Capriviego, przy czym potraktował je pod dwojakim kątem widzenia — zewnętrżno-i wewnętrżno-politycznym. Pod względem zewnętrżno-politycznym traktaty te (bez traktatu z Rosją z 1894 r.) związane były według